

Citation:

H. Wagenvoort, Levensbericht H.J. Rose, in:
Jaarboek, 1962-1963, Amsterdam, pp. 408-412

HERDENKING

VAN

HERBERT JENNINGS ROSE

(5 mei 1883—31 juli 1961)

In drie jaar tijds zijn aan de wetenschap drie mannen ontvallen, coryfeeën op hetzelfde terrein van onderzoek, en — hoewel zij wijd uiteen woonden en werkten — door warme vriendschap verbonden: Raffaele Pettazzoni te Rome, overleden 8 december 1959, Herbert Jennings Rose te St. Andrews, overleden 31 juli 1961 en Arthur D. Nock aan Harvard University, wiens overlijdensbericht ons onlangs bereikte. Zij waren alle drie klassiek-filologen en godsdiensthistorici en bewogen zich toch naar eigen besef maar op één terrein: humaniora, zonder drang naar kennis van de diepste roerselen, die de mens bewegen, gepaard met historisch besef, verdienen die naam niet.

Rose, wiens overlijden eerst laat aan de Akademie bekend werd — vandaar deze vertraagde herdenking — was Canadees van geboorte. Hij stamde uit een predikantengezin te Orvillia, Ontario, en werd geboren 5 mei 1883. Men zou het later de fors gebouwde en kerngezonde man niet aangezegd hebben, dat hij in zijn jeugd als zwak van gestel werd beschouwd en daarom huisonderwijs kreeg; een van zijn „tutors” leerde hem Latijn en een weinig Grieks. Vervolgens bezocht hij het Collegiate Institute in Ottawa en de McGill University te Montreal, waar hij na lange aarzeling tussen scheikunde en klassieke filologie de laatstgenoemde studie koos en in 1904 zijn Honors in Classics verwierf. Daarop ging hij naar Oxford, waar hij door zijn begaafdheid zeer opviel en van 1907 tot 1911 fellow lecturer aan Exeter College werd. Arthur Nock, die weinige maanden voor zijn dood nog zijn vriend Rose in het

tijdschrift *Gnomon* herdacht, wijst er terecht op, hoe hij hier twee mannen vond, die zijn belangstelling stimuleerden in de richting, waarheen reeds zijn persoonlijke aanleg hem dreef: vergelijkende godsdienstwetenschap en antropologie. Eerstgenoemd terrein was dat van L. R. Farnell, die in 1911 zijn „Greece and Babylon” publiceerde en de laatste hand legde aan zijn „Cult of the Greek States”, het tweede gebied was dat van R. R. Marett, de auteur van het beroemde werk „Threshold of Religion”, berustend op brede kennis van antropologie en folklore. Hoezeer Rose door deze studiën geboeid werd, bewijst een reeks van artikelen in de *Encyclopaedia of Religion and Ethics* en in het tijdschrift *Folklore* uit de jaren na 1911, toen hij als associate professor of classics naar McGill University was teruggekeerd. Na zijn dienst als militair in het Canadese leger 1916—1919 werd hij benoemd tot hoogleraar in het Latijn aan het University College of Wales te Aberystwyth. Hier kreeg hij gelegenheid, allerlei werk te voltooien, waarvoor hij reeds in Canada de grondslagen had gelegd. In 1922 verscheen zijn boek over de Griekse agonen, in 1924 zijn commentaar op de *Quaestiones Romanae* van Plutarchus, in 1925 zijn werk „Primitive Culture in Greece”, en het volgend jaar „Primitive Culture in Italy”. Vooral de drie laatstgenoemde geschriften behoren mede tot het belangrijkste, wat hij geschreven heeft, en zij zijn karakteristiek voor de richting van zijn belangstelling. Van Plutarchus' werk zegt hij zelf in zijn inleiding: „Among the documents for the study of Roman religion the Roman Questions of Plutarch holds an important place”. Hij had er aan kunnen toevoegen, dat vele van de problemen, die Plutarchus stelt en tracht op te lossen, van folkloristische aard zijn — merkwaardig genoeg voor zó oude tijd. Al dadelijk de eerste vraag: „Waarom wordt een bruid verzocht, vuur en water aan te raken”, en de tweede: „Waarom steekt men bij een huwelijksplechtigheid precies vijf kaarsen aan?” houden — ook blijkens de antwoorden, die de auteur geeft — met de religie geen rechtstreeks verband, maar liggen geheel op het terrein van de folklore. Ik zeg „blijkens de antwoorden”, want Plutarchus verdient de naam van wetenschap-

pelijk onderzoeker niet alleen daardoor, dat hij 113 problemen stelt, waarover, voorzover wij kunnen nagaan, tevoren nooit was nagedacht, maar ook doordat hij zich niet met het eerste het beste antwoord tevreden stelt: tevreden is hij n.l. nooit, zijn antwoorden geeft hij vragenderwijs, en meestal krijgt men de keus tussen drie, vier of nog meer oplossingen. Het tekent Rose, dat deze materie en de wijze van behandeling hem uitermate geboeid hebben; een bijkomstige factor was mogelijk, dat in Plutarchus' kritische overpeinzingen de humor niet ontbreekt, want humor was een van Rose's charmes, en in gedachten zie ik zijn brede lach, wanneer hij b.v. op de vraag „Waarom kussen vrouwen haar bloedverwanten op de mond?” als eerste antwoord tegen kwam: „misschien omdat vrouwen geen wijn mochten drinken en de familie daarover op deze wijze controle had”.

Veel had Rose in dit werk en in de beide volgende te danken aan Warde Fowler, met wien hij zeer bevriend was geweest: de „Religious Experience of the Roman People”, zoals Fowler zijn standaardwerk van 1911 betiteld had, interesseerde hem meer dan de officiële organisatie van de staatscultus, zoals Wissowa die, zeer verdienstelijk overigens, beschreven had. En dat niet alleen: Fowlers werk „Anthropology and the Classics” had hem de weg gewezen, die hij met vreugde gaan zou. Dat zien wij duidelijk in zijn boeken over de primitieve cultuur van Griekenland en van Rome. De comparatistische methode leidde hem er toe, oude, onbegrepen gebruiken en opvattingen van Grieken en Romeinen te verklaren door middel van vergelijking met parallellen bij primitieve volkstammen van vroeger en nu — een vruchtbare methode, zij het ook riskant, wanneer zij niet met de uiterste voorzichtigheid wordt toegepast. De tijd laat niet toe te demonstrenen, hoe fraaie resultaten Rose, ook in tijdschriftartikelen, daarmee heeft bereikt. Vooral bij de Franse school heeft hij sterke tegenstand gevonden; hoezeer die tegenstand luwt, bewijst o.a. het recente werk van Schilling, „La religion Romaine de Venus”.

In 1927 werd Rose benoemd tot hoogleraar in het Grieks aan de universiteit van St. Andrews, waar hij voor het Latijn niemand

minder naast zich vond dan W. M. Lindsay. Te St. Andrews had tot 15 jaar tevoren de antropoloog Andrew Lang gedoceerd, en ook hem beschouwde Rose als een van zijn grote meesters, al had hij hem slechts een paar maal ontmoet. Met grote bewondering spreekt hij van hem, als hij veel later, in 1951, een voordracht houdt over „Andrew Lang, his place in Anthropology”.

Zijn publikaties volgen elkaar nu snel: 1928, *Handbook of Greek Mythology*; 1930, *Modern methods in classical Mythology*; 1931, *The Origin and Growth of Religion*; 1934, een kritische tekst met commentaar van Hyginus' *Fabulae*, en zijn *Handbook of Greek Literature*; 1936, *Handbook of Latin Literature*; 1940—1942, bij de tekst-uitgave van Nonnus door W. H. D. Rouse in de Loeb-editie in 3 delen schreef hij de inleiding, vertaling en aantekeningen; 1942, *The Eclogues of Vergil*; 1949, *Ancient Greek Religion*, verder samen met P. P. Argenti *Folklore of Chios*, en *Ancient Roman Religion*, later met het boek over de Griekse godsdienst samengevat in zijn *Religion in Greece and Rome*; 1957, *Gods and Heroes of the Greeks*, en het eerste deel van zijn commentaar op de tragedies van Aeschylus, het volgend jaar door deel II gevolgd en door onze Akademie uitgegeven, tevens in 1958 *Some Problems of classical Religion*.

De behandeling van zuiver litteraire onderwerpen was niet Rose's sterkste zijde. Zijn Hyginus-commentaar, zijn boek over Vergilius' *Bacolica* zijn voortreffelijk; doorlopend proeft men daar de affiniteit van de auteur met zijn materie. In meer algemene werken, als zijn litteratuurgeschiedenissen en zijn Aeschylus-commentaar komt men wel altijd onder de indruk van zijn uitgebreide kennis, maar neemt hier en daar de belangstelling van de schrijver duidelijk af en daalt daarmee het peil van zijn uiteenzetting.

Hij was een rondborstig man, en zijn eigen kritieken waren gevreesd, maar hij stond gul open voor de kritiek van anderen. Daarnaast was hij uitermate hulpvaardig, wat vooral tot uiting kwam wanneer een beroep gedaan werd op zijn talenkennis. Die was inderdaad opvallend voor een Angelsaks. Toen hij belang ging stellen in een uitgave van Griekse en Latijnse gedichten in de taal

van Wales, samen met T. Gwynn Jones, leerde hij zoveel Wels als daarvoor nodig was. Uit het Italiaans vertaalde hij twee werken van Pettazzoni, uit het Zweeds een van Nilsson, uit het Duits een van Kerenyi en uit het Nederlands — want ook met onze taal was hij vertrouwd — het boek van P. van der Meer, waarvan de Engelse titel luidt „The ancient Chronology of Western Asia and Egypt”.

Grotendeels dateren deze vertalingen uit de tijd van zijn emeritaat, dat hem in 1953 werd verleend. Gelukkig in de kring van zijn familie, bleef hij tot het laatst toe vitaal en altijd werkzaam. Nock tekende hem zo juist als „a big man, in personality as in physique, healthy in mind and body, with the face of a cheerful kindly Viking and with a great sense of fun as well as a high seriousness.” En het is waar, dat „he loved life and loved the human race”.

Die liefde bevruchtte zijn wetenschappelijk onderzoek, en wij gedenken hem als een van degenen, die de humaniora hebben behoed voor verstening, voor ontmenselijking. Ik eindig met zijn eigen woorden ontleend aan een Frazer lecture van 1934 getiteld Concerning Parallels: „So I stand, without any feeling of being out of date or blind to the latest researches, on the side of that long and distinguished line of savants who, from the Age of Discoveries to the present day, have freely illustrated the doings of one community from those of another, without paying too much attention to historical community between them, and reiterate that, valuable as the new methods of approach confessedly are for some purposes, the greatest service anthropological parallels have done us is to give a more exact and detailed meaning to the pithy maxim that men are much the same, the world over”.

H. WAGENVOORT